

Володимир Марущак

завідувач кафедри державознавства і права

ОРИДУ НАДУ при Президентові України, д.держ.упр., професор

Катерина Бачинська

доцент кафедри державознавства та права

ОРИДУ НАДУ при Президентові України, к.держ.упр.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ЕКОНОМІЦІ

Стаття розглядає функціонування стратегічного управління економіки у правовому полі в процесі розробки та прийняття управлінських рішень, що дає можливість надати йому ефективності в державному регулюванні ринкових відносин.

Ключові слова: економіка; стратегічне управління; право; управлінське рішення; державне управління; державні органи.

Volodymyr Marushchak

Head of State Studies and Law Chair;

ORIPA NAPA under the President of Ukraine, Doctor in Public Administration, Full Professor

Ekaterina Bachynskay

Associate Professor of State Studies and Law Chair;

ORIPA NAPA under the President of Ukraine, PhD in Public Administration

LEGAL ASPECTS OF STRATEGIC MANAGEMENT IN THE ECONOMY

Article considers an operation of strategic control of economy in the legal field in the process of development and taking the management deciding, which enables to afford him efficiency in the government regulation market relations.

The purpose of this article is to reveal the content of the influence of law and strategic management on the regulation of the economy and to determine the strengthening of the role of strategic management in the regulation of economic processes. Strategic management in the field of legal regulation of economic activity – is the implementation of the main directions of state economic policy, its goals and objectives, the functions of the state in the socio-economic sphere through a deliberate process of management decisions in legal form through public administration in the economy. It is expressed in actions aimed at achieving maximum results, based on the strengths of public administration with the use of favorable conditions around and in the middle of it. These actions include providing operations with pragmatic and prognostic properties due to their conditionality from economic processes and internal potential of public administration bodies, aimed at avoiding negative situations and achieving positive consequences of their activities in the legal regulation of the economic sphere.

Strategic management in the field of legal regulation of economic relations – is the development and adoption of management decisions by public administration bodies on economic issues on the basis of legal norms and presented by them strategic predictable actions that have a definite end result.

Strategic management of management decisions includes: clear formation of tasks of the state body on regulation of economic relations; delineation of the boundaries of the legal act; identification of opportunities and availability of resources for the implementation of the legal act; determining the effectiveness of the established regulation in the legal act; determining the consequences of the implementation of the content of this decision in both economic and social spheres.

Key words: economy; strategic management; law; administrative decision; public administration; state bodies.

Постановка проблеми

Сучасні економічні процеси суттєво впливають на суспільні відносини. Традиційні підходи до регулювання фінансово-економічної діяльності вичерпали себе, що веде до значних потрясінь соціально-економічного життя. Це в свою чергу потребує від держави заходів до стабілізації економіки. Це завдання повною мірою лягає на державне управління, яке повинно підситити ефективність своїх функцій управління в економічній сфері. В цьому напрямку значний потенціал мають право і стратегічне управління, що дають можливість вивести державне регулювання економічних процесів на якісно новий рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження даної проблематики в галузі права і державного управління на сьогодні представлено недостатньо широко. Теорія стратегічного управління в сфері економіки висвітлюється в працях В. Ребало, О. Валевського, І. О. Шарова та інших. Втім сама проблема права і стратегічного управління та їх впливу на економічний розвиток залишається недостатньо дослідженою.

Мета

Метою даної статті є розкриття змісту впливу права і стратегічного управління на регулювання економіки.

© Марущак В. П., Бачинська К. В., 2021.

ки та визначення посилення ролі стратегічного управління в регулюванні економічних процесів.

Виклад
основного
матеріалу

Останні десятиліття в розвинених країнах пов'язані з розвитком стратегічного управління [1], яке є додатковою підставою для ефективного державного управління в сфері економічних відносин. Відносно

України можна стверджувати, що як системне явище воно не діє, але окремі його моменти існують в системі державного управління. Щоб оцінити його потенціал і можливості використання у розвитку економіки, необхідно звернутися до стратегічного управління як явища, оскільки воно не вписується в існуючі уявлення і дійсно виступає як нестандартна форма управлінської діяльності.

Стратегічне управління і економіка.

Процес стратегічного управління представляє собою ряд послідовно здійснюваних дій з боку державного органу в регулюванні економічного об'єкту, які включають в себе дослідження, збір інформації, проектування (розробку моделі), оцінку моделі, розробку альтернатив, вибір варіанту плану дій, організаційну підготовку реалізації варіанту моделі акту, виконання акту і контроль, корективну дію державного органу по регулюванню економічної ситуації. Процес управління може бути автономним, коли вирішується проблема закритого типу, наприклад, правове регулювання оподаткування прибутку підприємства, або відкритим, коли взаємопов'язуються різні структури правового регулювання економічних відносин, наприклад, оподаткування і формування бюджету. Таким чином, процес стратегічного управління дає можливість уявити розроблене рішення у виді віртуальної реальності, формувати механізм оцінки кількісних і якісних джерел інформації, вихідних даних, результатів проміжного стану економічної ситуації і кінцевий результат діяльності державного органу в регулюванні економічних відносин, що дає можливість розробити оптимальне управлінське рішення.

Стратегічне управлінське рішення у економічній сфері:

- 1) детально формує завдання органів державного управління з економічних питань;
- 2) допомагає окреслити загальні межі управлінського рішення економічної ситуації;
- 3) дає можливість проаналізувати об'єкти економічного регулювання;
- 4) модулює використання ресурсів;
- 5) визначає ефективність управлінських дій.

Досягнення результатів означеного стратегічного управління розвитку економіки, зміни циклу розробки і прийняття рішення в процесі нормотворчої діяльності державних органів управління. Розробка і прийняття рішення на основі стратегічного управління передумовлює постановку питання про необхідність такого регулювання і розробку наукової концепції розробки проекту акту регулювання економічних відносин. Лише після цього може йти мова про розробку самого проекту рішення. Наукова концепція як стадія стратегічного управління органів управління повинна передумовити рішення, які увійдуть у його проект. Для цього необхідно окреслити проблему, яка повинна знайти своє відображення в рішенні, як її можна вирішити, який

організаційно-правовий механізм необхідно запровадити для ефективного управлінського рішення, хто конкретно буде виконувати і нести відповідальність за наслідки рішення. Розробка наукової концепції стратегічного рішення розвитку економіки дає змогу перейти до розробки його проекту, використовуючи накопичену базу і доповнюючи її компонентами, необхідними для якісного змісту. З цією метою проект необхідно перевірити на відповідність до нормативної бази, провести експертизу наукової концепції, а потім і самого проекту, скласти графік проходження проекту правового акту стратегічного управління, здійснити координацію різних ланок при розробці проекту. Такий підхід до розробки рішень органів державного управління, які мають стратегічну спрямованість, дозволив би підвищити якість управлінських рішень і більш професійно виконувати свою роботу.

Розробка і прийняття рішень державних органів вбирає в себе систематизацію дій, які повинні носити сталий і передбачений характер за рахунок зусиль, спрямованих на те, що б уникнути ситуацій, які гальмують діяльність самих органів, зменшують їх ефективність і негативно впливають на об'єкти економічного регулювання. Це означає, що державні органи при регулюванні економічних відносин повинні діяти в межах своєї компетенції, аналізувати стан об'єкту регулювання, розробляти правові акти так, щоб вони реально сприяли поліпшенню стану регулюючого об'єкту, тобто економічних відносин.

Стратегічне управління у сфері регулювання розвитку економіки слід розглядати як невід'ємну частину управлінського впливу. Мова йде про те, що рішення державних органів управління приймаються по головних напрямках регулювання економіки шляхом як конструювання внутрішньої структури рішення, так і тих дій, які здійснює в зв'язку з цим орган державного управління. Тому стратегічне управління має статично-динамічний характер, де статика – це рішення, сконструйоване на стратегічних засадах, а динаміка – це скоординовані управлінські дії державного органу чи їх сукупність. Таким чином, стратегічне управління являє собою кристалізовані дії державних органів через управлінські рішення, які формуються на стратегічних засадах.

Стратегічне управління в розвитку економіки дає можливість встановлювати тривалі зв'язки між державними органами і об'єктом регулювання економічних відносин. Кожний етап реалізації управлінського рішення передбачає злічення передбачуваних наслідків і фактичного стану речей. Такий взаємозв'язок дає можливість вносити корективи в залежності від об'єктивного ходу розвитку економіки. Ці корективи пов'язані з виконанням дій, котрі можуть гальмувати негативні тенденції економічного розвитку. Досягається це шляхом зміни акцентів у реалізації самого рішення і за рахунок залучення додаткових ресурсів. Крім того, стратегічне управління дає можливість більш плідної роботи з виконавцями. Вже саме управлінське рішення, побудоване на стратегічних засадах, висвітлює необхідність тих характеристик, які мають бути у виконавців для ефективного реалізації прийнятого рішення. Все це дає можливість у процесі реалізації стратегічних напрямків окреслити основні цінності, кінцеві результати, виробити оптимальний вплив на об'єкт, що

регулюється. Це підвищує ефективність прийнятого рішення на стадії його реалізації з боку державних органів і знижує неякісність прийнятих рішень.

Розробка і прийняття управлінських рішень на основі стратегічних засад дає можливість бачити постадійну його розробку і як вирішуються питання від задуму до реалізації. Такий підхід дає можливість переконати опонентів, що кроки, закладені в рішенні правильні, оптимальні і ефективні. Це суттєво знижує опір з боку тих, хто супротивиться змінам і бажає залишатися в межах існуючого економічного простору. До того ж стратегія управлінського рішення знижує суперечності між різними органами, оскільки воно опирається на компетенцію кожного органу і дає можливість пов'язати їх дії так, щоб націлити на кінцевий результат. Стратегічне управління дозволяє поліпшити якість роботи державного органу, оскільки планові процедури зменшують ймовірність помилки, розширюють інформаційну базу при прийнятті рішення, дають можливість пов'язати цілі, задачі з ресурсними можливостями, поставити виконання рішення на реальну основу, передбачити можливість виникнення нештатних ситуацій, застосування засобів по ліквідації негативних явищ, прогнозувати наслідки прийнятого управлінського рішення.

Право і стратегічне управління.

Стратегічне управління у сфері правового регулювання економічною діяльністю – це реалізація основних напрямків державної економічної політики, її цілей і завдань, функцій держави в соціально-економічній сфері шляхом проміркованого процесу прийняття управлінських рішень в правовій формі через діяльність органів державного управління у сфері економіки. Воно висловлюється в діях, спрямованих на досягнення максимальних результатів, виходячи із сильних сторін органів державного управління з використанням сприятливих умов навколо і в середині його. Ці дії включають у себе надання операціям властивостей прагматичного і прогностичного характеру за рахунок їх обумовленості від економічних процесів і внутрішнього потенціалу органів державного управління, націлених на те, щоб уникнути ситуацій негативного характеру і добитися позитивних наслідків своєї діяльності в правовому регулюванні економічної сфери. Тому воно об'єднує цілі органу державного управління, його політику і дії в єдине ціле, на підставі і в межах правового регулювання. Стратегічне управління у сфері правового регулювання не слід сприймати тільки як розробку і реалізацію стратегічного плану. Мається на увазі, що рішення органів державного управління, які приймаються по основним напрямкам правового регулювання економіки, формуються на основі правових норм і уявляють з їх боку стратегічні дії [2].

Суттєва відмінність стратегічного управління від інших форм управління полягає в тому, що воно не тільки спрямовано на досягнення кількісних показників, на розробку прогностичного стану об'єкту регулювання, на створення програм розвитку об'єкту регулювання, програмування розвитку економічних відносин, а на формування дій суб'єктів державного управління шляхом їх формалізації, як правило, за допомогою нормативних актів, використовуючи системоутворюючі правові основи. Стосовно до економічної сфери правове регулювання на основі стратегічного управління уяв-

ляє таку діяльність державних органів, яка виходячи із їх внутрішньої структури і наданої компетенції була б в змозі використати сильні свої сторони для прийняття проміркованих, ефективних і адекватних рішень з економічних питань в правовій формі.

Розробка і прийняття правових актів державних органів з економічних питань вбирає в себе систематизацію дій, які повинні носити сталий і передбачений характер за рахунок зусиль, спрямованих на те, що б уникнути ситуацій, які гальмують діяльність самих органів, зменшують їх ефективність і негативно впливають на об'єкти економічного регулювання. Це означає, що державні органи при регулюванні економічних відносин повинні діяти в межах своєї компетенції, аналізувати стан об'єкту регулювання, розробляти правові акти так, щоб вони реально сприяли поліпшенню стану регулюючого об'єкту, тобто економічних відносин.

Стратегічне управління пов'язано з проміркованими діями державних органів, котрі спрямовані на прийняття рішень і здійснення таких дій, які об'єднують у собі економічну політику держави, а також опираються на реальність існуючих економічних відносин. Виходячи з цього прийняття управлінського рішення правового характеру включає в себе:

- 1) чітке формування завдань державного органу по регулюванню економічних відносин;
- 2) окреслення кордонів розроблюваного та прийнятого правового акту;
- 3) виявлення можливостей і наявності ресурсів для реалізації правового акту;
- 4) визначення ефективності закладеного регулювання в правовому акті;
- 5) визначення наслідків реалізації змісту означеного рішення як в економічній так і соціальній сфері [3].

Використання стратегічного управління у правовому регулюванні економічних відносин пов'язано з внутрішніми його властивостями які включають у себе процес, організацію і структуру стратегічного управління.

Процес стратегічного управління при регулюванні економічних відносин державними органами може мати рацію коли діє ефективна система самої організації. Побудова організаційної системи залежить від стану суб'єкта регулювання, його потенціалу, тих ресурсів якими він розпоряджається. Вибір підходу до організації стратегічного управління залежить від досвіду державного органу в розробці і прийнятті стратегічних рішень, а також тих ресурсів, якими він реально розпоряджається. Наявність досвіду зі стратегічного управління дозволяє більш ефективно використати сильні сторони організації при розробці та прийнятті рішення, оскільки може впевненіше опиратися на внутрішню структуру і вести розробку рішення знизу вгору. Наявність внутрішньої структури дозволяє активно залучати співробітників для виконання поставленої мети, бо при реалізації прийнятого рішення вони в значній мірі будуть втягнені в його виконання і повинні будуть співпрацювати з тими суб'єктами, яким безпосередньо будуть адресовані правові акти. Активний підхід припускає участь значної частини співробітників державного органу в розробці економічних рішень, що дозволяє знімати тенденційність у прийнятті рішення, і дає можливість забезпечити більш якісне виявлення проблем, аргументації їх вирішення та розробку стратегії.

Відсутність досвіду організації стратегічного управління є підставою до використання іншого варіанту організації стратегічного управління, коли економічне рішення приймається керівництвом при залученні зовнішніх сил. Не тільки відсутність досвіду стратегічного управління, але й слабка внутрішня структура органу, недостатня компетенція його співробітників, а тому і невпевненість в своїх розробках, діях, наслідках веде до залучення професіоналів у цій сфері. Спеціалізовані професійні організації з стратегічного управління в змозі ефективно вирішувати поставлені проблеми і компенсувати недоліки самого процесу стратегічного управління. Разом з тим робота фахівців коштує більше ніж робота своїх фахівців, тому для таких кроків необхідно мати відповідне матеріальне забезпечення.

В організації стратегічного управління може бути і третій варіант, коли для розробки особливо складного рішення з економічних питань залучаються і співробітники державного органу, і фахівці. Такий системний підхід є найбільш ефективним, хоча має свої недоліки – як протистояння груп робітників, уповільнення процесу стратегічного управління. Але ці недоліки можуть компенсуватися іншими організаційно – правовими заходами.

Таким чином організація стратегічного управління по прийняттю рішень з економічних питань може здійснюватися знизу – вгору, зверху вниз [4] та системно. Організація знизу вгору починається з дослідження зовнішнього середовища кожним підрозділом державного органу. Такі дії дають можливість накопичити базу даних про стан, який відбувається в економічних процесах і визначитися з цілями та завданнями державного регулювання економіки. Дані від підрозділів поступають до центру, який їх використовує для первісної розробки економічного рішення. Така організація процесу передбачає можливість оцінки первісного розробленого рішення та плану дій як з боку внутрішніх підрозділів державного органу так і з боку інших державних і недержавних органів, які можуть давати експертні оцінки та консультації. Проведений збір коментарів та пропозицій по запропонованому управлінському рішенням враховується керівництвом державного органу при кінцевому варіанті прийнятого стратегічного рішення.

Організація стратегічного управління зверху вниз передбачає побудову економічного рішення по замовленню на основі контракту з іншими державними або недержавними організаціями. Проект одержаний від них оцінюється не тільки самим керівництвом, а також запускається у внутрішню структуру державного органу з метою збору коментарів, зауважень, пропозицій по запропонованому управлінському рішенням. Після цього керівництво формує кінцевий варіант стратегічного рішення.

Стратегія залежить від структури і навпаки. Стратегія впливає на структуру [5], оскільки дозволяє розподілити компетенцію органів у сфері економічного регулювання та встановити оптимальні зв'язки як між органами державного управління так і між ними та суб'єктами господарської діяльності. В той же час структура обумовлює стратегічні дії державного органу, обмежує його можливості в регулюванні економічних явищ, спонукає його до пошуку зв'язків з іншими суб'єктами економічного регулювання для досягнення стратегічної мети. Сама по собі структура веде до спеціалізації діяльності

державного органу управління, що відбивається на його функціях економічного регулювання ринкових відносин, та інтеграції своїх зв'язків і діяльності.

Структура, яка відображає функціональний характер діяльності, в змозі використати потенціал найбільш досвідчених фахівців зі структури державного органу, як фактор впливу на службовий персонал. Для реалізації стратегічного рішення орган державного управління може створити у себе функціонально спрямовану структуру для рішення економічної проблеми, а інші структури можуть бути їй функціонально підпорядковані. Це сприяє відтворенню умов для накопичення досвіду, централізації інтелектуальних та організаційних ресурсів, що створює передумови для прийняття кваліфікованого правового управлінського рішення по регулюванню економічної ситуації. Достойнством функціонального підходу в організації стратегічного управління треба визначити те, що це дозволяє за рахунок спеціалізації об'єднати внутрішній потенціал державного органу в єдиний кулак і спрямувати сили на вузькій дільниці з тим, щоб здійснити прорив в економічному регулюванні при мінімальних витратах і, таким чином, наситити управлінське рішення якістю професійної діяльності.

Стратегічне управління обумовлює структурну переорієнтацію діяльності внутрішньої структури державного органу в залежності від стратегії економічного регулювання. Це сприяє підвищенню запропонованого управлінського рішення, бо встановлюється прямий зв'язок між діяльністю самого органу та кінцевим результатом в регулюванні відносин суб'єктів економічного циклу. У даному випадку складається залежність між діяльністю внутрішньої структури державного органу, результатом його роботи та якістю прийнятого рішення. Все це зменшує ступінь ймовірності в діях органу управління і персоналізує його відповідальність.

Висновки

1. Стратегічне управління у сфері правового регулювання економічних відносин – це розробка і прийняття управлінських рішень органами державного управління з економічних питань на основі правових норм і уявляються з їх боку стратегічні передбачувані дії, які мають визначений кінцевий результат.

2. Стратегічне управління управлінського рішення включає в себе: чітке формування завдань державного органу по регулюванню економічних відносин; окреслення кордонів розроблюваного та прийнятого правового акту; виявлення можливостей і наявності ресурсів для реалізації правового акту; визначення ефективності закладеного регулювання в правовому акті; визначення наслідків реалізації змісту означеного рішення як в економічній так і соціальній сфері.

Література.

1. Владимир Марущак. Государственное управление, экономика, цены. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. С. 3–4.
2. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системный подход в организации государственного управления. Київ. 1998. 88 с.
3. Підготовка законів і управління нормотворчістю в країнах центральної та східної Європи. Київ. 1998. 29 с.
4. Эффективность государственного управления. Москва. 1998. 679 с.
5. Эффективность государственного управления. Москва. 1998. 686 с.

References.

1. Vladymyr Marushchak. Hosudarstvennoe upravlenye, ekonomyka, tseny. LAP LAMBERT Academie Publishing, 2015. S. 3–4.
2. Nyzhnyk N. R., Mashkov O. A. Systemnyi pidkhid v orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia. Kyiv. 1998. 88 s.
3. Pidhotovka zakoniv i upravlinnia normotvorchistiu v krainakh tsentralnoi ta skhidnoi Yevropy. Kyiv. 1998. 29 s.
4. Эфектывност hosudarstvennoho upravlenyia. Moskva. 1998. 679 s.
5. Эфектывност hosudarstvennoho upravlenyia. Moskva. 1998. 686 s.